

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloquentia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

Decimus fons intentionis, ratio, & solertia in locis. Capvt XII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

Dio. long. Alter est Dionysii Longini in libello *Topi*
προτόπους. *Ἐψε προτόπους μνημονίαν, ἦν τοις*
προτόπους, priori libro memorauis, vbi maiestatem
νοστούμων μετίς, & σενσύνην commendans,
citat ex Homero Neptunum augurantem, quē
locum à poeta grauiissimè pertextum ostendit,
μάντην.

Τέλει δὲ οὐρανὸς μαρτυρίαν ὡς θεοὺς
Προστίν οὐτούς αἰδενάτοις προσειδάσθων
ἴστη.

Mox Moysen cum Homero comparans, a-
it illum Iudeorum legosum non fuisse
vitum de triono, qui tam sublimem de Deo
notionem habuit, ut de eo scriberet. Dixit De-
us, fiat lux, & facta est lux; fiat terra, & facta
est.

Ταῦτα καὶ δέ τις Ιερολόγος δεῖ μοτέτοις, οὐκ δέ
τυχόντες διηγεῖται, ἐπειδὴ τὴν τοῦ δείπνου παραμνήσην
τὰ τοῦ δέξιαν ἐγνώρισε κατέφορεν, εἰδὼς οὐ
τῆς αἰτεοῦντος γένους, τῶν νόμων. Ἀπειδὲ δεῖς
φύσιν, ηγέρεις φύσις, καὶ γέρερος; γέρεται γάρ, καὶ
γέρετο.

Hæc obseruatione digna sunt in paganis
hominibus, quorum ore etiam literis factis
dignitas tribuitur.

Quod ad eius usum attinet, Theologorum
est proprius. Hæc eorum hereditas, hic cam-
pus, hoc stadium. Ex quo mirum est nonnulli-
los tam venerandæ sapientiae dignitate, co-
pia, & utilitate omisla, ad steriles Adonidæ
hortulos, fragilia humanae sapientiae choragia,
tam lucester deflectere. Contra inuerso ordi-
ne iuris peritos neglectis ijs, quæ ad se attinet,
sacra biblia sæpius, quæ leges in ore habere.
Pulchrum est, & modestum, se intra suorum
castrorum ambitum quenque continere, & si
quædam propter mutuum artium vinculum
ex ijs deportmenda sunt, tamen in hac parte
nonquam nimios esse nos oportebit, ne quis
Apelles exiliens è latebra illud inclamet, ne
futor ultra crepidam.

Decimus fons inventionis, ratio, & soler-
tia in locis.

C A P V T XII.

ET hæc quidem ad variam eruditionem
attinent, quæ eloquentiæ facunda quædam
nutrix esse comprobatur. Nunc de ingenij fon-
te videamus, sine quo quantacunque fuerit er-
uditio, gladius erit in vagina reconditus, cu-
ius acies habet.

Cum rora ratio dicendi tribuatur in sub-
iecta, & enunciata, quorum illa sunt, de qui-
bus sermo est, Hæc, quæ dñe affirmantur,
aut negantur. Ad perfectam subiecti, & pra-
dicati distinctionem, utile est admidum re-
nere Aristotelis categorias, ex quarum, & ce-
terorum, quæ ad differendi rationem atrinæ,
ignoratione, nonnunquam multa Rhetores
peccare solent.

Subiecta, sive res, quæ in questionem ca-
dunt, sunt aut superiora, & simplicia, vt Deus,
Angeli, & celum, elemēta; aut mixta animata,
vt homo, animalia; aut inanima naturalia,
vt plantæ; aut moralia, vt virtutes, & vices;
aut artificialia, vt domus, naues, horologia,
&c.

De quibus omnino decem formari pos-
sunt questiones, an sint, fuerint, esse possint?
explicatur per affirmationem, dubitationem,
negationem.

Quid sint, explicatur per definitionem rei,
sive illa sit essentialis, sive ex adjunctis (quod
est apud oratores frequens) confusa.

De quo sint, explicatur per demonstratio-
nem causarum, materialis, & efficientis.

Quare sint, explicatur per demonstratio-
nem causæ finalis, formalis, & efficientis.

Quantæ sint, explicatur per affectionem
magni, vel multi, & comparationem ad res
alias, vnde & illæ questiones comparatiæ
appellari solent.

Quales sint, explicatur per differētias, pro-
prietates, & adjuncta.

Quando sint, explicatur per declaratio-
nem rei, quomodo, & à quo, & quid sit in
tempore.

Vbi, explicatur per expositionem rei,
quomodo, & à quo, & quid sit res in lo-
co.

Quomodo sint, explicatur per insinua-
tionem modi.

Cum quo sint, explicatur per enumera-
tionem instrumentorum, mediiorum, signo-
rum.

Ex his apparet, non secus ac unum pul-
menti genus, à perito coquo fit variunt; ita
rem ab oratore in varias distributam que-
stiones, mirifice fecundari, atque illustrari.
Ostendo exemplis, si quis orationem querat
de Luscinia auicula, putes fortasse angustum
dicendi campum, diuide, & vberem, laxum
que replices. An sit Sicutne Luscinia, quæ
VOCAB.

voventur Sirenes, ut est apud Lycophronem, fuerintne aliquando tales, & an possint esse in rerum natura.

Quid sit propriè luscinia, & cùm de genere avium esse constet, qua differentia ~~est~~, aut maximè propria ab alijs discriminari possit.

De quo sit. Quibus vitæ principijs constet, quale cum sole, cum aëre, cum aquis habeat commercium. An à ciculo, quod aiunt, generetur, generative possit, quæ sit habitudo eius corporis; plusue ignis, an aëris habeat, an cum terreno eriam, & aquo genere aliquid fortatur affinitatis.

Quare sit. An ad Dei gloriam prædicandam, an ad ornamentum vniuersitatis, an ad mulcendos suauitatem cantus homines, an etiam ad pascendos, an porrius ad exemplum vigilie, innocentiae, suauitatis, & laboris.

Quanta sit. Quam parua corporis mole, quam tenera, quam composita membrorum omnium in tam breui corpuseculo concinnitate, cum quibus aubus id habeat communione.

Quale sit internis affectionibus. Quam simplex, quam innocens, quam pertinacis vigilie, quam studiosa cantionum, quam ambitionis, quo colore prædicta, qua voce, & cæteris corporis adiunctis.

Quando. Quando pariat, quando canat, verecè semper, an aliquando aestate, die an nocte: deinde an meridie, an sub auroræ, an prima face, quando discat, quando quiescat, quando nesciet, &c.

Vbi. Quibus locis delectetur, an montanis, ad sylvestribus, cultis, desertis, frigidis, calidis, &c.

Quomodo. Quomodo vnumquodque faciat, quo instinctu, qua arte, qua dexteritate doceat, discat, cantet, quot sonorum generibus luxuriet.

Cum quo. Quæ circa eam antecedentia, quæ consequentia, quæ signa eandem semper comitantia.

Quæ omnia in hac materia, & in cæteris enucleata argumenta, non modò ad condendas orationes, sed integra volumina suppeditabunt. Arque hac de questione subiecta, num ad locos, & probatio- nes artificiosas ve- niamus.

De Locis in genere.

CAPVT XIII.

Qvod literæ sunt apud Grammaticos, hoc apud Rhetores loci: vt enim ex literis verba, sic ex locis rationes, & argumenta coalescunt. Nihil est omnino ad inuentionis fœcunditatem vberius, ad dispositionis rationem concinnius, ad memoriarum subsidium efficacius. Quamobrem & adolescentibus diligenter inculcandi sunt, & in ijs frequenter exercendi, ex quo ad omnem dicendi materiam reclusos inuentionis fontes commodius, seculiusque habeant. Nec sunt in ea re imperiti quidam audiēdi, qui se sine vñsolorum certis rationibus vt dicitur: fieri enim potest, & sit quotidie, vt, qui nunquam locos viderunt, ex locis ratiocinentur, sicut & qui literas nunquam didicerunt, earum tamē sonos loquendo necessariò pronunciant, sed vtrumque rudium est, & multis erroribus obnoxium. Quantò illi rectius, qui id ex arte faciunt, & omnia rationum momenta cognoscunt. Euenit deinde exercitatis, vt etiā minimè de singulis locis cogitent, ex ijs tamen optimas rationes educant, quas si velint recognoscere, ad artis normam expressas inuenient.

Netque enim quoties verbum aliquod est ^{Cic. 2. 46} scribendum nobis, toties ciuius verbi literæ ^{orat.} sunt cogitatione conquirendæ: nec quoties causa dicenda est, toties ad eius causæ seposita argumenta reuoluti oportet: sed habere certos locos, qui, vt litera ad verbum scribendum, sic illi ad causam explicandam statim occurrant: sed loci demum oratori prodeſſe possunt, qui est versatus in rebus, vel vñsu, quæ actas denique asserti vel auditione, & cogitatione, quæ studio præcurrit atatem.

Sunt autem loci communes notæ, & argumentorum sedes: quorum alij sunt interni, alij externi.

Interni sunt in rei substantia, vt definitio, genus, differentia, species, partium primaria- rum enumeratio, coniugata.

Alij externi, sed ramen cognati, & ijs valde necessarii, vt causa finalis, & efficiens, & effecta. Alij externi appliciti, vt notatio, adiuncta, contraria, repugnantia, similia, relata, comparata; vnde sexdecim loci communes satis noti colliguntur, qui cursus in alios dividendi possunt, & argumenta magnis incrementis.